

Психолого-криміналістична характеристика осіб похилого віку й одиноких осіб, які є потерпілими від насильницьких злочинів

ПАВЛЮК Олександр*

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державного університету «Житомирська політехніка»

м. Житомир, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4431-607X>

Анотація. Особи похилого віку й одинокі особи є найменш захищеною категорією суспільства. Крім вікових розладів здоров'я, що впливають на сприйняття останніми життєвих ситуацій та суспільно-політичних перетворень, особи зазначеної категорії обмежені в доступі до сучасних можливостей в галузі отримання правової та соціальної допомоги, що пов'язано з незнанням шляхів їх отримання, обмеженням доступу до різноманітних інтернет-ресурсів і платформ. Такою ситуацією часто користуються правопорушники, причому подеколи ними стають не лише сторонні для потерпілих особи, а й їхні діти, онуки та інші родичі. Кримінальні правопорушення щодо зазначеної категорії осіб доволі різноманітні – від шахрайства і до вбивства. Метою статті є визначення психолого-криміналістичних характеристик осіб похилого віку й одиноких осіб, які є потерпілими від насильницьких злочинів. Методологія статті ґрунтується на використанні сукупності загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, використано загальнонаукові принципи системності та комплексності знань, єдності теорії і практики. Крім того, досягненню поставленої мети сприяє застосування методів аналізу, синтезу й узагальнення. У статті проаналізовано сучасний підхід вітчизняних та іноземних дослідників до питань вивчення особистісних характеристик осіб похилого віку й одиноких осіб. Розуміння слідчим даних, що характеризують особу потерпілого, дає змогу встановити не лише мотив вчинення протиправних дій, а й механізм їх вчинення. Своєю чергою отримання таких даних надає можливість слідчому кваліфіковано зібрати доказову базу та забезпечити дотримання процесуальних строків проведення досудового розслідування. Здійснене дослідження засвідчило потребу ґрунтовнішого дослідження особливостей комунікації з людьми похилого віку й одинокими особами. Доведено, що соціально-побутові умови визначають особливості поведінки таких осіб, а отже, мають значення для обрання тактики проведення з ними слідчих (розшукових) дій, спрямованих на отримання вербальної інформації

Ключові слова: кримінальне правопорушення; розслідування; потерпіла особа; соціально незахищена категорія населення

Історія статті:

Отримано: 17.01.2023

Переглянуто: 23.03.2023

Прийнято: 20.04.2023

Рекомендоване посилання:

Павлюк О. Психолого-криміналістична характеристика осіб похилого віку й одиноких осіб, які є потерпілими від насильницьких злочинів. *Юридична психологія*. 2023. № 1 (32). С. 60–67. doi: 10.33270/03233201.60.

*Відповідальний автор

Вступ

Забезпечення індивідуальних прав і свобод, соціально-економічних потреб найбільш незахищених верств населення є основним засобом суспільної активності для становлення легітимної європейської держави. Українське законодавство встановлює необхідний рівень гарантій прав людей похилого віку в усіх сферах життя. Проте в умовах надскладної суспільно-політичної ситуації в країні почастишали випадки вчинення різних за рівнем суспільної небезпечності кримінальних правопорушень щодо людей похилого віку й одиноких осіб. Переважна більшість таких діянь має корисливий характер, тобто спрямовані на заволодіння рухомим і нерухомим майном таких осіб, однак подеколи правопорушники позбавляють останніх життя з метою уникнення покарання. Ця ситуація зумовлена психологічними та біологічними особливостями жертви, що, на думку злочинців, спрощує процес вчинення протиправних дій, підштовхує їх приймати рішення про вчинення злочинів проти певних категорій осіб.

Матеріали та методи

З метою визначення психолого-криміналістичних характеристик осіб похилого віку й одиноких осіб, які є потерпілими від насильницьких злочинів, необхідно здійснити аналіз й узагальнення досліджень вітчизняних та іноземних учених. Це сприятиме з'ясуванню причин та умов вчинення протиправних діянь щодо таких осіб.

Хоча проблема жорстокого поводження з людьми похилого віку повсякчас загострюється, оскільки населення світу старіє, однак проблематика розслідування кримінальних правопорушень щодо таких осіб залишається недостатньо дослідженою. У контексті їх кримінально-правової кваліфікації, кримінологічної характеристики та профілактики слід виокремити дослідження українського науковця О. М. Гришко (2010). Серед зарубіжних дослідників окреслені питання розглядали в колективних дослідженнях Р. Абрамс (2007), С. Фразо (2014), С. Терранова (2017), Б. Кеннеді (2021) та ін.

Саме тому завданням статті є узагальнення зарубіжного досвіду з питань визначення психолого-криміналістичних характеристик зазначеної категорії осіб та особливостей налагодження співпраці з ними з метою використання такої інформації для напрацювання тактики досудового розслідування кримінальних правопорушень. Також вивчення іноземного досвіду роботи із зазначеною категорією осіб, основ забезпечення їхніх прав і свобод, процедурності превентивних дій та засобів з питань забезпечення їхньої безпеки буде слугувати підґрунтям для наукових пошуків вітчизняних дослідників-практиків.

Криміналістичне вивчення особи спрямоване на виконання основних завдань:

– встановлення особи – властивостей та ознак, що виявляються в злочинній поведінці;

– з'ясування характеру поведінки особи до моменту вчинення злочину;

– розслідування поведінки в момент суспільно небезпечних дій;

– можливе прогнозування поведінки особи в процесі розслідування (Chornyi, 2010, p. 89).

Із цього приводу Ю. Б. Комаринська (2021) зазначає, що зрозуміти характеристики особи потерпілого, його поведінкові особливості, механізм формування поведінки неможливо без залучення знань психології. Такий симбіоз двох наук – психології та криміналістики – дає змогу слідчому визначитися з тактикою проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, що своєю чергою є трудомістким процесом, з огляду на різноманітність форм і виявів домашнього насильства, психологічних особливостей учасників конфлікту, що впливають на способи вчинення та механізм злочинної діяльності.

На думку І. М. Охріменка (2021), кожний різновид злочинів має власні юридико-психологічні особливості, що безпосередньо позначаються на процесі їх розслідування та окремих етапах проведення слідчих (розшукових) дій, передусім тих, що безпосередньо визначають перебіг комунікацій з учасниками кримінального провадження: допиту, відібрання пояснень тощо.

Також науковці-криміналісти (Chornous, 2020) зазначають, що під час проведення вербальних слідчих (розшукових) дій (допиту й одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб) на початковому етапі слідчий передбачає, що прокурор, суддя мають з'ясувати психологічні чинники, які можуть допомогти з'ясувати ймовірні причини надання недостовірних показань учасниками кримінального провадження, допомогти пригадати обставини події сумлінних допитуваних. Окреслені обставини можуть мати різні причини, проте психологічні чинники є підґрунтям застосування тактичних прийомів (Chornous, 2020, p. 16).

Жорстоке поводження з літніми людьми найчастіше вчиняють члени сім'ї через високий рівень стресу, вигорання та фінансові проблеми, що впливають на опікунів, подеколи це може призвести навіть до смертельних наслідків (Russo et al., 2019).

Португальські вчені (Frazão et al., 2014), здійснюючи ретроспективний аналіз випадків насильства щодо літніх людей з помірною або важкою інвалідністю, представлених на судово-медичну експертизу в Північному відділенні Національного інституту юридичної медицини та судових наук Португалії, у період з 2005-го до 2013 року визначили деякі демографічні та криміналістичні характеристики цих випадків. Найчастіше повідомляли про фізичне насильство (86 %), що вчиняли кривдники-чоловіки (63 %), які мешкали зі своїми жертвами (90 %), були

їхніми дітьми (47 %) або партнерами (49 %). Жертвами переважно були жінки (63 %), які мали рухові вади (49 %), мали історію попередніх епізодів жорстокого поводження в 74 % випадків, однак раніше повідомляли лише про 28 %. Фізичними наслідками найчастіше були незначні травми (95 %), з постійними наслідками (шрамами) – лише в 6,8 % випадків. У більшості випадків травми були множинними (64 %), переважно в ділянці голови та шиї (75 %). Отже, літні жінки з руховими порушеннями мають найвищий ризик стати жертвами домашнього насильства, зазнаючи множинних травм переважно в ділянці голови та шиї.

Науковці з Італії (Terranova et al., 2017) зазначають, що люди похилого віку піддаються вищому ризику стати жертвами двох видів злочинів: насильницького (пограбування житла) і ненасильницького (кишенькові злочини), порівняно з іншими віковими групами. Також виявлено статистично значуще збільшення кількості пограбувань житлових будинків і викрадення особистого майна. Рівень убивств людей похилого віку був стабільно високим протягом досліджуваного періоду, на відміну від знижених показників в інших вікових групах. Ці результати можна пояснити факторами ризику, що підвищують профілі людей похилого віку як потенційних жертв, такими як слабкість, когнітивні порушення та соціальна ізоляція.

Емпіричних досліджень з проблематики вбивств літніх людей вкрай обмаль (Kennedy, Vuceja, & Ibrahim, 2021) попри те, що вони потребують індивідуальних стратегій профілактики. Всесвітня асамблея охорони здоров'я (World Health..., 1996) здійснила запит 1996 року на активізування досліджень насильства як пріоритетного напрямку досліджень громадської охорони здоров'я. Подальші звіти про запобігання насильству визначили, що бракує інформації про масштаби, причини й наслідки жорстокого поводження з людьми похилого віку (Krug et al., 2002), а проведені дослідження за цією тематикою не мають належного рівня надійності й ефективності (Baker et al., 2016; Pillemer et al., 2016). Не менш тривожні, попри глобальну тенденцію до зниження, кількісні показники вбивств: для літніх людей вони або залишаються стабільними, або зросли (Mouzos, 2000; Riedel, 2013; Shawon et al., 2021), що свідчить про неспроможність досягти суттєвих покращень у профілактиці. Наприклад, одне з досліджень у Сполучених Штатах виявило, що вбивства літніх чоловіків (віком 60–69 років) почастишали більше ніж на 19 % за період з 2013-го до 2016 року (Logan et al., 2019).

Фактором, що визначає психолого-криміналістичні характеристики осіб похилого віку чи одиноких осіб, є їх місце проживання. Наявні локальні (сільсько-міські) відмінності в соціальному капіталі й соціальній участі сусідів, передусім серед людей похилого віку (Mohnen et

al., 2011). Літні люди, які живуть у сільській місцевості, мають міцніші соціальні зв'язки у своїх громадах і підтримують тісніші соціальні зв'язки зі своїми друзями й сусідами (Mohnen et al., 2011, Nummela et al., 2008). Сільські жителі також мають розвиненіше почуття спільності через участь у громадській діяльності, вищий рівень соціальної згуртованості (допомога сусідам тощо) та вищий рівень соціальних мереж (участь у громадській діяльності та спілкування з іншими людьми) (Hanlon et al., 2014), що знижує ризик ізоляції. Обмежений доступ до формалізованих послуг і вищий рівень однорідності в сільській місцевості сприяють зміцненню соціальних зв'язків серед її мешканців. Однак інші дослідження засвідчують вищий рівень соціальної участі серед літніх людей, які проживають у міських районах, порівняно з тими, хто живе в сільській місцевості (Vogelsang, 2016). Для людей похилого віку соціальні зв'язки мають важливе значення, щоб зменшити вразливість до злочинності та жорстокого поводження, а також для покращення стану фізичного та психічного здоров'я (Joshi et al., 2017, Vogelsang, 2016).

Результати й обговорення

Під час розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняють щодо осіб похилого віку чи одиноких осіб, слід урахувувати, що їхнім специфічним становищем користуються переважно близькі особи, які достеменно обізнані про фізіологічні та психологічні особливості, рівень матеріального достатку, режим і спосіб життя, коло спілкування та інші соціальні зв'язки. Саме тому перелік кримінальних правопорушень, що вчиняють стосовно осіб похилого віку й одиноких осіб, доволі широкий (від домашнього насильства, шахрайства і до вбивства).

За результатами вивчення судової та слідчої практики в Україні отримано дані на підтвердження того, що потерпілими від насильницьких правопорушень стають переважно мешканці міста. На підставі даних анкетування практичних працівників виокремлено основні фактори, серед яких: обмежені соціальні зв'язки, низька участь одиноких осіб у різноманітних соціальних подіях, усамітнення осіб похилого віку й одиноких осіб унаслідок депресивного стану.

Депресія є поширеним розладом, що вражає 120 млн людей у світі. Нині це третя з-поміж визначальних причин глобального тягаря захворювань, і за прогнозами до 2030 року однополярні депресивні розлади стануть головним чинником глобального ускладнення захворювань. Депресія серед літніх людей особливо небезпечна (Kessler et al., 1994, Beekman, Copeland, & Prince, 1999; Djernes, 2006), оскільки вона впливає на збільшення випадків інвалідності, фізичних захворювань, когнітивне зниження загальної якості життя і задоволеності (Lenze et al., 2001).

У похилому віці відбуваються зміни в механізмах розвитку особистості, які, зокрема, є важливими чинниками її морально-духовного життя (Bekh, 2012). Механізми психічного розвитку розглядають як сукупність взаємопов'язаних обставин внутрішнього й зовнішнього світу, що зумовлюють становлення та функціонування психічних утворень. Якщо в ранні роки життя важливими механізмами розвитку особистості є інтеріоризація (передусім культури, знань, правил і норм того суспільства, у якому перебуває дитина), ідентифікація з іншою людиною, групою, то в похилому віці ці механізми вже майже не мають колишнього значення. Нові знання формуються сповільнено, їх складно поповнювати емоційними переживаннями, щоб з'явилися нові мотиви. І тому в літніх осіб погано формуються нові рольові стосунки, їм складно звикати до нових цінностей, усе порівнюють з минулим, а нове часто викликає в них негативну реакцію. У цьому віці майже неможлива й соціальна ідентифікація, а отже, вибір нової соціальної або національної групи приналежності. Тому особам похилого віку складно адаптуватися до нового середовища (соціального, культурного, екологічного) (Kovalenko, 2015, p. 93).

Різні дослідження встановлюють, що фізичне та соціальне середовище, у якому живуть люди, має важливий вплив на їх психічне здоров'я (Evans, 2003, Aneshensel et al., 2007, Galea et al., 2007, Yen et al., 2009, World Health..., 2018). Зокрема, дослідження пов'язують негативні економічні характеристики на рівні сусідства, такі як бідність, низький рівень добробуту, нерівність і нестабільність у житловому секторі, з високим ризиком депресії та депресивних симптомів (Silver, Mulvey, & Swanson, 2002; Galea et al., 2007). Люди похилого віку можуть бути особливо схильні до депресії внаслідок стосунків (дружніх і родинних) з молодшими за них особами, оскільки вони здебільшого менш рухливі, ніж молодь. Обмежена мобільність робить людей похилого віку більш залежними від місцевих зручностей та послуг, а також від місцевих джерел соціальної підтримки (LaGrange, Ferraro, & Supancic 1992). Справді, численні дослідження дають підстави

стверджувати, що літні люди, які живуть у районах з вищим рівнем бідності, мали вищі показники депресії (Joshi et al., 2016). Безлад на вулицях спричиняє страх, що згодом провокує депресію (Glas, Engbersen, & Snel, 2019).

Робота під час досудового розслідування з особами похилого віку й самотніми особами – потерпілими від насильницьких правопорушень передбачає для слідчого низку складнощів, що обумовлені як віковими й соціальними відмінностями, так і психологічними особливостями цієї категорії населення. Унаслідок цього вони несвідомо можуть чинити протидію розслідуванню. Урахування слідчим даних, що характеризують особу потерпілого, дасть змогу встановити не лише мотив вчинення протиправних дій, а й механізм їх вчинення. Своєю чергою отримання таких даних сприяє кваліфікованому збиранню доказової бази та забезпеченню дотримання процесуальних строків проведення досудового розслідування. Вивчення результатів досліджень науковців з різних країн надає можливість визначити прогалини у вітчизняних методиках розслідування кримінальних правопорушень, у яких майже не зосереджено увагу на тактиці комунікативних дій із зазначеною категорією осіб.

Висновки

Узагальнюючи дослідження зарубіжних науковців, слід виокремити такі основні положення:

1) фактори ризику для осіб похилого віку, якими користуються правопорушники: проблеми із психічним здоров'ям, протиправна поведінка та вживання наркотиків чи алкоголю; неврологічні порушення та погіршення здоров'я; соціальна ізоляція; проживання в сільській місцевості або мегаполісі; безробіття;

2) для налагодження психологічного контакту між слідчим та особами зазначеної категорії необхідно враховувати: психолого-емоційний стан потерпілого; вікову категорію (пенсійний вік, похилий вік, старечий вік і вік довгожителів); рівень соціальної адаптованості; рівень матеріальної забезпеченості; сімейний стан; місце проживання.

References

- [1] Abrams, R.C., Leon, A.C., Tardiff, K., Marzuk, P.M., & Sutherland, K. (2007). "Gray Murder": Characteristics of Elderly Compared With Nonelderly Homicide Victims in New York City. *American Journal of Public Health*, 97(9), 1666-1670. doi: 10.2105/ajph.2005.079806
- [2] Aneshensel, C.S., Wight, R.G., Miller-Martinez, D., Botticello, A.L., Karlamangla, A.S., & Seeman, T.E. (2007). Urban Neighborhoods and Depressive Symptoms Among Older Adults. *The Journals of Gerontology: Series B*, 62(1), 52-59. doi: 10.1093/geronb/62.1.s52
- [3] Baker, P., Francis, D., Hairi, N., Othman, S., & Wan, Yuen Choo. (2016). Interventions for preventing abuse in the elderly. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. doi: 10.1002/14651858.cd010321.pub2
- [4] Beekman, A.T., Copeland, J.R., & Prince, M.J. (1999). Review of community prevalence of depression in later life. *Br J Psychiatry*, 174, 307-311. doi: 10.1192/bjp.174.4.307
- [5] Bekh, I.D. (2012). *Personality in the space of spiritual development*. Kyiv: Akademvydav.

- [6] Chornous, Yu.M. (2020). Psychological foundations of the implementation of tactical techniques. *Legal psychology*, 1(26), 13-21. doi: 10.33270/03202601.13
- [7] Chorni, A.M. (2010). *Peculiarities of the investigation of murders for selfish motives* (Doctoral thesis, Kyiv, Ukraine).
- [8] Djernes, J.K. (2006). Prevalence and predictors of depression in populations of elderly: a review. *Acta Psychiatr Scand*, 113(5), 372-387. doi: 10.1111/j.1600-0447.2006.00770.x
- [9] Evans, G.W. (2003). The built environment and mental health. *J Urban Health*, 80(4), 536-555. doi: 10.1093/jurban/jtg063
- [10] Frazao, S. L., Silva, M.S., Norton, P., & Magalhães, T. (2014). Domestic violence against elderly with disability. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 28, 19-24. doi: 10.1016/j.jflm.2014.09.003
- [11] Galea, S., Ahern, J., Nandi, A., Tracy, M., Beard, J., & Vlahov, D. (2007). Urban Neighborhood Poverty and the Incidence of Depression in a Population-Based Cohort Study. *Annals of Epidemiology*, 17(3), 171-179. doi: 10.1016/j.annepidem.2006.07.008
- [12] Glas, I., Engbersen, G., & Snel, E. (2019). Going Spatial: Applying Egohoods to Fear of Crime Research. *The British Journal of Criminology*, 59(6), 1411-1431. doi: 10.1093/bjc/azz003
- [13] Global health estimates 2016: Deaths by cause, age, sex, by country and by Region, 2000-2016. (2018). *World Health Organization*. Retrieved from https://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/estimates/en/
- [14] Hanlon, N., Skinner, M.W., Alun, E.J., Ryser, L., & Halseth, G. (2014). Place integration through efforts to support healthy aging in resource frontier communities: The role of voluntary sector leadership. *Health & Place*, 29, 132-139. doi: 10.1016/j.healthplace.2014.07.003
- [15] Hryshko, O.M. (2010). *Preventing self-serving crimes against the elderly: A victimology study* (Doctoral thesis, Kyiv, Ukraine).
- [16] Joshi, S., Mooney, S.J., Kennedy, G.J., Benjamin, E.O., Ompad, D., Rundle, A.G., Beard, J.R., & Cerdá, M. (2016). Beyond METs: types of physical activity and depression among older adults. *Age and Ageing*, 45(1), 103-109. doi: 10.1093/ageing/afv164
- [17] Kennedy, B., Bugeja, L., & Ibrahim, J.E. (2021). Epidemiology of Homicide in Community-Dwelling Older Adults: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(2). doi: 10.1177/15248380211030250
- [18] Kessler, R.C. (1994). Lifetime and 12-Month Prevalence of DSM-III-R Psychiatric Disorders in the United States. *Archives of General Psychiatry*, 51(1), 8. doi: 10.1001/archpsyc.1994.03950010008002
- [19] Komarynska, Yu.B. (2021). Psychological and forensic characteristics of the victim in criminal offenses related to domestic violence. *Legal psychology*, 2(29), 82-90. doi: 10.33270/03212902.82
- [20] Kovalenko, O.H. (2015). *Interpersonal communication of the elderly: psychological aspects*. Kyiv: In-t obdarovanoi dytyny.
- [21] Krug, E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., & Lozano, R. (2002). World report on violence and health. *World Health Organization*. Retrieved from <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42495>
- [22] LaGrange, R.L., Ferraro, K.F., & Supancic, M. (1992). Perceived Risk and Fear of Crime: Role of Social and Physical Incivilities. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 29(3), 311-334. doi: 10.1177/0022427892029003004
- [23] Lenze, E.J., Rogers, J.C., Martire, L.M., Dew, M.A., Schulz, R., & Reynolds, C.F. (2001). The Association of Late-Life Depression and Anxiety With Physical Disability: A Review of the Literature and Prospectus for Future Research. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, 9(2), 113-135. doi: 10.1097/00019442-200105000-00004
- [24] Logan, J.E., Haileyesus, T., Ertl, A., Rostad, W.L., & Herbst, J.H. (2019). Nonfatal Assaults and Homicides Among Adults Aged ≥60 Years - United States, 2002-2016. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep*, 68, 297-302. doi: 10.15585/mmwr.mm6813a1
- [25] Mohnen, S.M., Groenewegen, P.P., Völker, B., & Flap, H. (2011). Neighborhood social capital and individual health. *Social Science & Medicine*, 72(5), 660-667. doi: 10.1016/j.socscimed.2010.12.004
- [26] Mouzos, J. (2000). Homicidal encounters: A study of homicide in Australia 1989–1999. *Research and public policy series no. 28*. Canberra: Australian Institute of Criminology. Retrieved from <https://www.aic.gov.au/publications/rpp/rpp28>
- [27] Nummela, O., Sulander, T., Rahkonen, O., Karisto, A., & Uutela, A. (2008). Social participation, trust and self-rated health: A study among ageing people in urban, semi-urban and rural settings. *Health & Place*, 14(2), 243-253. doi: 10.1016/j.healthplace.2007.06.006
- [28] Okhrimenko, I.M., & Kniaziev, Yu.V. (2021). Legal and psychological characteristics of communicative interaction with witnesses during the investigation of hooliganism. *Legal psychology*, 1(28), 74-81. doi: 10.33270/03212801.74
- [29] Pillemer, K., Burnes, D., Riffin, C., & Lachs, M.S. (2016). Elder Abuse: Global Situation, Risk Factors, and Prevention Strategies. *The Gerontologist*, 56(2), 194-205. doi: 10.1093/geront/gnw004

- [30] Prevention of violence: Public health priority [Agenda item 30.2]. (1996). *World Health Assembly*. Retrieved from <https://apps.who.int/iris/handle/10665/179463>
- [31] Riedel, M. (2013). Special issue on elderly homicide: An introduction. *Homicide Studies*, 17(2), 123-133. doi: 10.1177/1088767913480863
- [32] Russo, A., Reginelli, A., Pignatiello, M., Cioce, F., Mazzei, G., Fabozzi, O., Parlato, V., Cappabianca, S., & Giovine, S. (2019). Imaging of Violence Against the Elderly and the Women. *Seminars in Ultrasound, CT and MRI*, 40(1), 18-24. doi: 10.1053/j.sult.2018.10.004
- [33] Shawon, R.A., Adhia, A., DeCou, C., & Rowhani-Rahbar, A. (2021). Characteristics and patterns of older adult homicides in the United States. *Inj. Epidemiol*, 8(5). doi: 10.1186/s40621-021-00299-w
- [34] Silver, E., Mulvey, E.P., & Swanson, J.W. (2002). Neighborhood structural characteristics and mental disorder: Faris and Dunham revisited. *Social Science & Medicine*, 55(8), 1457-1470. doi: 10.1016/s0277-9536(01)00266-0
- [35] Spruha, J., Mooney, S.J., Rundle, A.G., Quinn, J.W., Beard, J.R., & Cerdá, M. (2017). Pathways from neighborhood poverty to depression among older adults. *Health & Place*, 43, 138-143. doi: 10.1016/j.healthplace.2016.12.003
- [36] Terranova, C., Bevilacqua, G., Zen, M., & Montisci, M. (2017). Crimes against the elderly in Italy, 2007-2014. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 50, 20-27. doi: 10.1016/j.jflm.2017.06.005
- [37] Vogelsang, E.M. (2016). Older adult social participation and its relationship with health: Rural-urban differences. *Health & Place*, 42, 111-119. doi: 10.1016/j.healthplace.2016.09.010
- [38] Yen, I.H., Michael, Y.L., & Perdue, L. (2009). Neighborhood Environment in Studies of Health of Older Adults. *American Journal of Preventive Medicine*, 37(5), 455-463. doi: 10.1016/j.amepre.2009.06.022

Список використаних джерел

- [1] Abrams R. C., Leon A. C., Tardiff K., Marzuk P. M., Sutherland K. «Gray Murder»: Characteristics of Elderly Compared With Nonelderly Homicide Victims in New York City. *American Journal of Public Health*. 2007. Vol. 97. No. 9. P. 1666–1670. doi: 10.2105/ajph.2005.079806
- [2] Aneshensel C. S., Wight R. G., Miller-Martinez D., Botticello A. L., Karlamangla A. S., Seeman T. E. Urban Neighborhoods and Depressive Symptoms Among Older Adults. *The Journals of Gerontology: Series B*. 2007. Vol. 62. No. 1. P. 52–59. doi: 10.1093/geronb/62.1.s52
- [3] Baker P., Francis D., Hairi N., Othman S., Wan Yuen Choo. Interventions for preventing abuse in the elderly. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. 2016. doi: 10.1002/14651858.cd010321.pub2
- [4] Beekman A. T., Copeland J. R., Prince M. J. Review of community prevalence of depression in later life. *Br J Psychiatry*. 1999. No. 174. P. 307–11. doi: 10.1192/bjp.174.4.307
- [5] Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
- [6] Чорноус Ю. М. Психологічні основи реалізації тактичних прийомів. *Юридична психологія*. 2020. № 1 (26). С. 13–21. doi: 10.33270/03202601.13
- [7] Чорний А. М. Особливості розслідування вбивств з корисливих мотивів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 22 с.
- [8] Djernes J. K. Prevalence and predictors of depression in populations of elderly: a review. *Acta Psychiatr Scand*. 2006. No. 113 (5). P. 372–387. doi: 10.1111/j.1600-0447.2006.00770.x
- [9] Evans G. W. The built environment and mental health. *J Urban Health*. 2003. No. 80 (4). P. 536–555. doi: 10.1093/jurban/jtg063
- [10] Frazao S. L., Silva M. S., Norton P., Magalhães T. Domestic violence against elderly with disability. *Journal of Forensic and Legal Medicine*. 2014. Vol. 28. P. 19–24. doi: 10.1016/j.jflm.2014.09.003
- [11] Galea S., Ahern J., Nandi A., Tracy M., Beard J., Vlahov D. Urban Neighborhood Poverty and the Incidence of Depression in a Population-Based Cohort Study. *Annals of Epidemiology*. 2007. Vol. 17. Issue 3. P. 171–179. doi: 10.1016/j.annepidem.2006.07.008
- [12] Glas I., Engbersen G., Snel E. Going Spatial: Applying Egohoods to Fear of Crime Research. *The British Journal of Criminology*. 2019. Vol. 59. No. 6. P. 1411–1431. doi: 10.1093/bjc/azz003
- [13] Global health estimates 2016: Deaths by cause, age, sex, by country and by Region, 2000–2016. *World Health Organization*. 2018. URL: https://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/estimates/en/
- [14] Hanlon N., Skinner M. W., Alun E. J., Ryser L., Halseth G. Place integration through efforts to support healthy aging in resource frontier communities: The role of voluntary sector leadership. *Health & Place*. 2014. Vol. 29. P. 132–139. doi: 10.1016/j.healthplace.2014.07.003
- [15] Гришко О. М. Запобігання корисливим злочинам щодо осіб похилого віку: віктимологічне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2010. 16 с.
- [16] Joshi S., Mooney S. J., Kennedy G. J., Benjamin E. O., Ompad D., Rundle A. G., Beard J. R., Cerdá M. Beyond METs: types of physical activity and depression among older adults. *Age and Ageing*. 2016. Vol. 45. No. 1. P. 103–109. doi: 10.1093/ageing/afv164

- [17] Kennedy B., Bugeja L., Ibrahim J. E. Epidemiology of Homicide in Community-Dwelling Older Adults: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*. 2021. Vol. 24. Issue 2. doi: 10.1177/15248380211030250
- [18] Kessler R. C. Lifetime and 12-Month Prevalence of DSM-III-R Psychiatric Disorders in the United States. *Archives of General Psychiatry*. 1994. Vol. 51. No. 1. P. 8. doi: 10.1001/archpsyc.1994.03950010008002
- [19] Комаринська Ю. Б. Психолого-криміналістична характеристика особи потерпілого в кримінальних правопорушеннях, пов'язаних із домашнім насильством. *Юридична психологія*. 2021. № 2 (29). С. 82–90. doi: 10.33270/03212902.82
- [20] Коваленко О. Г. Міжособистісне спілкування осіб похилого віку : психологічні аспекти : монографія. Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2015. 456 с.
- [21] Krug E. G., Dahlberg L. L., Mercy J. A., Zwi A. B., Lozano R. World report on violence and health. *World Health Organization*. 2002. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42495>
- [22] LaGrange R. L., Ferraro K. F., Supancic M. Perceived Risk and Fear of Crime: Role of Social and Physical Incivilities. *Journal of Research in Crime and Delinquency*. 1992. Vol. 29. No. 3. P. 311–334. doi: 10.1177/0022427892029003004
- [23] Lenze E. J., Rogers J. C., Martire L. M., Dew M. A., Schulz R., Reynolds C. F. The Association of Late-Life Depression and Anxiety With Physical Disability: A Review of the Literature and Prospectus for Future Research. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*. 2001. Vol. 9. No. 2. P. 113–135. doi: 10.1097/00019442-200105000-00004
- [24] Logan J. E., Haileyesus T., Ertl A., Rostad W. L., Herbst J. H. Nonfatal Assaults and Homicides Among Adults Aged ≥ 60 Years – United States, 2002–2016. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep*. 2019. No. 68. P. 297–302. doi: 10.15585/mmwr.mm6813a1
- [25] Mohnen S. M., Groenewegen P. P., Völker B., Flap H. Neighborhood social capital and individual health. *Social Science & Medicine*. 2011. Vol. 72. No. 5. P. 660–667. doi: 10.1016/j.socscimed.2010.12.004
- [26] Mouzos J. Homicidal encounters: A study of homicide in Australia 1989–1999. *Research and public policy series no. 28*. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2000. URL: <https://www.aic.gov.au/publications/rpp/rpp28>
- [27] Nummela O., Sulander T., Rahkonen O., Karisto A., Uutela A. Social participation, trust and self-rated health: A study among ageing people in urban, semi-urban and rural settings. *Health & Place*. 2008. Vol. 14. No. 2. P. 243–253. doi: 10.1016/j.healthplace.2007.06.006
- [28] Охріменко І. М., Князев Ю. В. Юридико-психологічна характеристика комунікативної взаємодії зі свідками під час розслідування хуліганства. *Юридична психологія*. 2021. № 1 (28). С. 74–81. doi: 10.33270/03212801.74
- [29] Pillemer K., Burnes D., Riffin C., Lachs M. S. Elder Abuse: Global Situation, Risk Factors, and Prevention Strategies. *The Gerontologist*. 2016. Vol. 56. Suppl 2. P. 194–S205. doi: 10.1093/geront/gnw004
- [30] Prevention of violence: Public health priority [Agenda item 30.2]. *World Health Assembly*. 1996. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/179463>
- [31] Riedel M. Special issue on elderly homicide: An introduction. *Homicide Studies*. 2013. No. 17 (2). P. 123–133. doi: 10.1177/1088767913480863
- [32] Russo A., Reginelli A., Pignatiello M., Ciocce F., Mazzei G., Fabozzi O., Parlato V., Cappabianca S., Giovine S. Imaging of Violence Against the Elderly and the Women. *Seminars in Ultrasound, CT and MRI*. 2019. Vol. 40. No. 1. P. 18–24. doi: 10.1053/j.sult.2018.10.004
- [33] Shawon R. A., Adhia A., DeCou C., Rowhani-Rahbar A. Characteristics and patterns of older adult homicides in the United States. *Inj. Epidemiol*. 2021. No. 8 (5). doi: 10.1186/s40621-021-00299-w
- [34] Silver E., Mulvey E. P., Swanson J. W. Neighborhood structural characteristics and mental disorder: Faris and Dunham revisited. *Social Science & Medicine*. 2002. Vol. 55. No. 8. P. 1457–1470. doi: 10.1016/s0277-9536(01)00266-0
- [35] Spruha J., Mooney S. J., Rundle A. G., Quinn J. W., Beard J. R., Cerdá M. Pathways from neighborhood poverty to depression among older adults. *Health & Place*. 2017. Vol. 43. P. 138–143. doi: 10.1016/j.healthplace.2016.12.003
- [36] Terranova C., Bevilacqua G., Zen M., Montisci M. Crimes against the elderly in Italy, 2007–2014. *Journal of Forensic and Legal Medicine*. 2017. Vol. 50. P. 20–27. doi: 10.1016/j.jflm.2017.06.005
- [37] Vogelsang E. M. Older adult social participation and its relationship with health: Rural-urban differences. *Health & Place*. 2016. Vol. 42. P. 111–119. doi: 10.1016/j.healthplace.2016.09.010
- [38] Yen I. H., Michael Y. L., Perdue L. Neighborhood Environment in Studies of Health of Older Adults. *American Journal of Preventive Medicine*. 2009. Vol. 37. No. 5. P. 455–463. doi: 10.1016/j.amepre.2009.06.022

Psychological and Forensic Characteristics of Elderly persons and Single Persons who are Victims of Violent Crimes

PAVLIUK Oleksandr

PhD in Law, Associate Professor of the Department of Law and Law Enforcement
of the Zhytomyr Polytechnic State University
Zhytomyr, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4431-607X>

Abstract. The elderly and single persons are the least protected category of society. In addition to age-related health disorders, which affect the perception of recent life situations and socio-political transformations, persons of this category are limited in access to modern opportunities in the field of obtaining legal and social assistance, due to ignorance of the ways to obtain them, limited access to various Internet resources and platforms. Such a situation is often used by offenders, and they are both outsiders and those connected by family institutions (children, grandchildren and other relatives). Criminal offenses against the specified category of persons are quite diverse – from fraud to murder. The purpose of the article is to determine the psychological and forensic characteristics of the elderly and single persons who are victims of violent crimes. The methodology of this article is based on the use of a combination of general scientific and special research methods. In particular, general scientific principles of systematicity and complexity of knowledge and unity of theory and practice are used. In addition, the application of methods of analysis, synthesis and generalization contributes to the achievement of the set goals. Scientific novelty. The article analyzes the modern approach of domestic and foreign researchers to the issues of studying the personal characteristics of the elderly and single persons. The investigator's understanding of the data characterizing the identity of the victim allows to establish not only the motive for committing illegal acts, but also the mechanism of their commission. In turn, obtaining such data allows the investigator to competently collect the evidence base and ensure compliance with the procedural terms of the pre-trial investigation. Conclusions. Communicative features of the elderly and lonely people need more thorough research. Social and domestic conditions determine the peculiarities of the behavior of such persons and, accordingly, are important for choosing the tactics of conducting investigative (search) actions with them, aimed at obtaining verbal information

Keywords: criminal offense, investigation, victim, single person